

שבת

sjabbatsidoer

ת ב ע

sjabbatsidoer

sjabbatsidoer met fonetische tekst,
toelichting en praktische tips



Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap

Amsterdam, 2013 / 5774

VOORWOORD

Emancipatie en integratie van de Joden in Nederland was een belangrijke drijfveer voor de oprichting van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap in 1814. Nu, tweehonderd jaar later, stelt het NIK zich tot taak om Joden dichter bij hun Joodse identiteit te brengen. Daartoe dient deze Siddoer. Opdat men zich thuis voelt in sjoel, en zich onderdeel weet van de dienst. Dat is de boodschap van deze Tefilla, dit gebedenboek, dat op een geheel nieuwe leest is geschoeid. Met zijn grote aandacht voor instructies, met veel uitleg en tips, met functioneel gebruik van kleuren. En met de gehele tekst gefonetiseerd. Omdat er veel mensen zijn die het Hebreeuws niet voldoende machtig zijn om de dienst te kunnen volgen, hebben wij besloten deze Siddoer met fonetische tekst uit te geven. Waardoor iedereen actief aan de sjabbat-diensten mee kan doen.

Doel van de publicatie van deze Siddoer is om – vooral op de jongere – gebruiker de sfeer van sjabbat over te brengen; zowel in sjoel als thuis bij de sjabbatmaaltijden.

Het zich gedurende 25 uur helemaal concentreren op rust, op ontspanning, op het contact met de medemens en met het Opperwezen, is in deze multitasking-maatschappij zo ongewoon geworden, dat voor ieder van ons de noodzaak geldt om op de werkelijke betekenis van sjabbat te worden gewezen. Vooral daartoe hopen wij dat deze Siddoer zijn taak kan vervullen; een nuttig hulpmiddel te zijn in het creëren van de sjabbatsfeer.

Laat de gebeden die uit deze Siddoer uitgesproken worden, er toe leiden dat de dag zal aanbreken die ten volle sjabbat en rust zal zijn.

***De Permanente Commissie tot de Algemene Zaken van het
Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap***

Jaap Hartog, voorzitter

Ruben Vis, secretaris

Toen ik voor het eerst in sjoel kwam, begreep ik er niet veel van. Het leek alsof iedereen met iets anders bezig was – maar dan wel samen. En iedere sjoelbezoeker scheen precies te weten wat hij of zij moest doen (behalve ik dan).

Herkenbaar? Join the club. Je bent echt niet de enige die het niet zo gemakkelijk vindt de sjoeldienst te volgen en er actief bij betrokken te zijn.

Geloof het of niet, een sjoeldienst is veel minder ingewikkeld dan op het eerste gezicht lijkt. Met een paar tips kom je al een heel eind. Let allereerst goed op de *chazan*, degene die de dienst leidt en aangeeft wat er wordt gezegd. Daarnaast levert een chazan een belangrijke bijdrage aan de sfeer in sjoel met mooie melodieën, passend bij sjabbat en feestdagen. Ook zonder dat je Hebreeuws verstaat kunnen de melodieën je raken en het gevoel geven dat je zo ongeveer begrijpt wat er wordt gezegd.

Verder is de *sidoer*, het gebedenboek, het hulpmiddel om je weg door de sjoeldienst te vinden. Het woord *sidoer* heeft te maken met ‘volgorde’ (vergelijkbaar met de seder van Pesach en het Israëliische *beseder*, in orde). Een *sidoer* geeft de structuur van de sjoeldienst en de volgorde van de gebeden aan. De volledige Hebreeuwse naam van het gebedenboek is dan ook *sidoer tefila*, wat ‘volgorde van het gebed’ betekent. Dit wordt meestal afgekort tot òf *sidoer*, òf *tefila* (tefille).

Daarom is het opvallend dat jongeren, gevraagd naar hun wensen voor deze Sjabbatsidoer, juist veel opmerkingen over structuur maakten. Sommigen vergeleken de sjoeldienst zelfs met een doolhof, waarin je al gauw de weg kwijt raakt. Het transparant maken van de structuur aan de hand van schema’s en een duidelijk onderscheid tussen de verschillende onderdelen van de dienst werden door vrijwel iedereen genoemd.

Daarnaast was er veel vraag naar praktische tips: wat gebeurt er en waarom; wat wordt er van mij verwacht? Waar gaat de chazan weer hardop verder en welke gedeelten zingt iedereen samen?

Al gauw bleek dat dit ‘verlanglijstje’ niet aan leeftijd gebonden was. Veel sjoelbezoekers gaven aan behoefte te hebben aan een *sidoer* die het gemakkelijker maakt de dienst te volgen. In de Sjabbatsidoer is rekening gehouden met deze wensen.

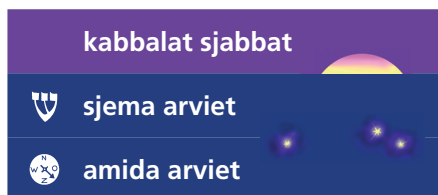
INLEIDING

Er zijn allerlei 'wegwijzers'. Zo heeft *kabbalat sjabbat*, de warming-up voorafgaand aan de dienst van vrijdagavond, de paarse tinten van de ondergaande zon, terwijl *arviet*, het daarna volgende avondgebed, als kenmerk donkerblauw met sterretjes kreeg. De kleurcode voor *sjachariet*, de sjoeldienst van sjabbat-ochtend, is lichtblauw met een opkomende zon die bij *moesaf* alweer een stuk hoger aan het hemelblauw staat.

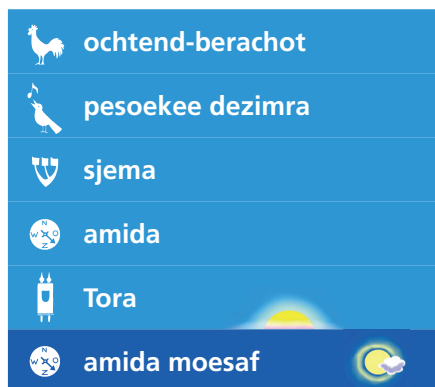
Aan de icoontjes in de bovenbalk kun je de vaste onderdelen van een sjoeldienst herkennen. Bijvoorbeeld de *amida*, het staande gebed, dat de kern van iedere dienst is. Het icoontje voor de *amida* is een kompas (je zegt dit gebed met je gezicht in de richting van Jeroesjalajiem). De combinatie van kleurcode en icoontje geeft aan waar je in de sjoer bent: een kompas met een opgaande zon is de *amida* van sjabbatmorgen; in combinatie met een sterrenhemel geeft het de *amida* van *arviet* aan terwijl een kompas met een zon hoog aan de hemel de *amida* van *moesaf* is.

De overige vaste onderdelen van de sjoeldiensten van sjabbat zijn het zeggen van Sjema Jisraeel ('s avonds en 's morgens, dus tijdens *arviet* en *sjachariet*) en Tora-lezen. Net als op vrijdagavond begint de dienst van sjabbat-ochtend met een warming-up. Zelfs een dubbele: de ochtend-berachot en *pesoekee dezimra*, de 'zingende zinnen'. Al deze onderdelen hebben hun eigen icoontje gekregen.








SJOELDIENST VRIJDAGAVOND



SJOELDIENST SJABBATOCHTEND



ALGEMEEN

-  praktische sjoeltip
-  achtergrondinfo
-  info Hebreeuws
-  hier gaat de chazan hardop verder
-  deze tekst wordt meestal samen gezegd of gezongen
-  de aron hakodesj wordt geopend
-  de aron hakodesj wordt gesloten

INSTRUCTIES

-  zitten
-  staan
-  ga drie stappen achteruit
-  buigen
-  houd je hand voor je ogen
-  houd de twee voorste tsitsiet vast
-  houd de vier tsitsiet vast
-  kus de tsitsiet
-  laat de tsitsiet los

LEGENDA

VERWIJZINGEN

D 95 verwijzing naar bladzijde in Dasberg sidoer (vanaf 6e druk, 2008)



verwijzing naar haleel



verwijzing naar rosj chodesj



verwijzing naar Chanoeka



verwijzing naar sjabbat sjoeva

UITSPRAAK

⚭ uitspreken als a

⚭ uitspreken als o

ch uitspreken als de ch in nacht

g uitspreken als de g in grapefruit



e uitspreken als de e in hek

e uitspreken als de e in de

ee uitspreken als de ee in zee

melech hier valt de klemtoon

SJOELDIENST VRIJDAGAVOND

KABBALAT SJABBAT (verwelkomen sjabbat)	2
jedied nefesj	4
de 6 psalmen	6
lecha dodi	15
 mizmor sjier lejom hasjabbat	20
ARVIET/MA'ARIEV (avondgebed)	23
sjema	
barachoe	24
voorberachot 	25
sjema Jisraeel	27
afsluitende berachot	31
amida	
amida	36
mageen avot (samenvatting)	47
afsluiting	
kidoesj	51
aleenoe	52
jigdal	56

Kabbalat sjabbat wordt gezegd (en vooral gezongen!) op de overgang tussen de werkweek en sjabbat. Na een week vol drukte en stress kun je nu tot rust komen en genieten van deze spirituele warming-up voor sjabbat.

Voor wie in sjoel is, begint sjabbat met de daarbij behorende mitswot, zoals ophouden met werken, tegen het eind van kabbalat sjabbat met het zeggen of zingen van mizmor sjier lejom hasjabbat (psalm 92). Wie thuis is, ontvangt sjabbat met het aansteken van de sjabbatkaarsen.

Kabbalat sjabbat komt van kabbala, een woord met meerdere betekenissen. Behalve dat het een mystieke stroming in het Jodendom is, kan kabbala ook ‘verwelkomen’ of ‘het op zich nemen’ betekenen. Dit laatste in de zin van je bewust zijn van het moment waarop sjabbat begint.

Kabbalat sjabbat is het moment waarop sjabbat, voorgesteld als bruid, met blijdschap wordt verwelkomd door haar bruidegom, het Joodse volk. De gewoonte om sjabbat als bruid te begroeten met vreugde en zang gaat terug tot de Talmoed. In de zestiende eeuw is dit idee verder uitgewerkt in kabbalistische kringen in Tsefat (Safed), een stadje in het noorden van Israël. Kabbalat sjabbat is in de loop van de tijd overgenomen door Joodse gemeenschappen over de hele wereld.


Aansluitend volgt het avondgebed. In het Hebreeuws heet dit *arviet* of *ma’ariev*. Deze namen worden naast elkaar gebruikt.

Kabbalat sjabbat bestaat uit drie delen:

blz. 6 • de zes psalmen (95 t/m 99 en 29)

blz. 15 • lecha dodi

blz. 20 • psalm 92 en 93

 *Kabbalat sjabbat wordt voorafgegaan door **mincha**, het middaggebed. Mincha voor doordeweekse dagen vind je in de NIK-sidoer van Dasberg, bladzijde 82. Kabbalat sjabbat begint in de meeste sjoels met lechoe neranana (bladzijde 6), maar soms wordt eerst jedied nefesj (bladzijde 4) gezongen. Je kunt het begin van kabbalat sjabbat herkennen aan de melodie, die anders klinkt dan het slot van mincha.*

לְכָה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה
פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה.

Lecha dodi likrat kala
penee sjabbat nekabela.



בוֹאֵי בְּשָׁלוֹם עֵטְרֵת בַּעֲלָה
גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצִדְקָה.
תּוֹךְ אֲמוּנֵי עַם סְגָלָה
בוֹאֵי כָלָה בוֹאֵי כָלָה.


Bo'i vesjalom ateret ba'la
gam besimcha oevetsohola.
Toch emoenee am segoela
bo'i chala, bo'i chala.



לְכָה דוּדֵי לְקִרְאֵת כָּלָה
פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה.









Lecha dodi likrat kala
penee sjabbat nekabela.

'Kom in vrede, bruid, in vreugde en blijdschap'

 Bij het laatste couplet staat men gericht naar de aron hakodesj, en buig je bij de woorden **bo'i chala** (kom, bruid) met je bovenlichaam naar links en daarna naar rechts om sjabbat te verwelkomen. Een andere minhag is om je bij het laatste couplet om te draaien naar de deur, als herinnering aan het 'buiten' verwelkomen van sjabbat. Bij de tweede buiging van bo'i chala draai je weer terug. Volg hierin gewoon de overige sjoelbezoekers.

★ Lecha dodi brengt iedereen in sjoel helemaal in sjabbatstemming. De sjoeldienst gaat verder met **mizmor sjier lejom hasjabbat** (psalm 92), een lied voor de sjabbatdag. Hiermee is het ook in sjoel sjabbat geworden.

SJOELDIENST SJABBATOCHTEND

SJACHARIET ochtendgebed	66
 birchot hasjachar ochtend-berachot	66
pesoekee dezimra zingende zinnen 	100
 sjema	154
eerste voorberacha	157
tweede voorberacha	167
sjema Jisraeel	170
afsluitende beracha	175
 amida	180
amida van sjachariet	182
kedoesja	185
 Tora	198
aniem zemirot	200
Tora uithalen	208
Tora lezen	212
haftara	216
gebed voor Israël	222
gebed voor koninklijk huis en overheid	227
Tora terugzetten	234
mitswot rond de Tora	238
	
MOESAF extra gebed voor sjabbat	240
 amida	242
amida van moesaf	242
kedoesja	245
 afsluiting	258
een keeloheenoe	258
aleenoe	264



הַנּוֹתֵן תְּשׁוּעָה לַמְּלָכִים	Hanoteen tesjoe'a lamelachiem
וּמְשַׁלָּה לְנִסְיָכִים	oememsjala lanesichiem
מִלְכוּתוֹ מִלְכוּת כָּל עוֹלָמִים	malchoeto malchoet kol olamiam
הַפּוֹצֵה אֶת דָּוִד עַבְדּוֹ	hapotsè et Dawied avdo
מִחֶרֶב רָעָה.	meecherev ra'a.
הַנּוֹתֵן בַּיָּם דָּרֶךְ	Hanoteen bajam darech
וּבַמַּיִם עֵזִים נְתִיבָה.	oevamajiem aziem netiva.



★ De oudste bron met de tekst van *hanoteen tesjoe'a* ('Die hulp geeft aan koningen') bevindt zich in de stadsbibliotheek van de Zuid-Franse stad Nîmes. Het is een *machzor*, een gebedenboek voor de feestdagen, geschreven tussen 1300-1400 in de Spaanse provincie Aragon. Nadat de Joden in 1492 uit Spanje waren verdreven, namen zij de gewoonte om hanoteen tesjoe'a te zeggen mee naar hun nieuwe woonplaatsen. Zo kwam het ook in Nederland terecht.

Tijdens het bezoek van prins Frederik Hendrik, zoon van Willem van Oranje, in 1642 aan de Portugese synagoge aan de Amsterdamse Houtgracht (een voorloper van de Snoge), werd een gebed voor hem en zijn familie gezegd. De Asjkenazische Joden namen dit gebruik over. Toen Willem V van Oranje in 1768 de Grote Synagoge in Amsterdam bezocht, werd voor zijn welzijn gebeden, evenals voor het stadsbestuur, de Staten van Holland en West-Friesland en de Staten-Generaal.

De oudste Nederlandse sidoer met daarin de tekst van hanoteen tesjoe'a dateert uit 1658. Deze werd in Amsterdam gedrukt voor de Portugese gemeente. De tekst die we nu gebruiken komt hier ongeveer mee overeen.



Sjier hakavod | שִׁיר הַכְּבוֹד

De aron hakodesj openen en sluiten

- blz 200** Schuif het parochet (gordijn) opzij en open de deuren van de aron hakodesj volgens de instructies van de gabaj. Kus de Torarollen met je tsitsiet. Blijf naast de geopende aron staan.
- blz 203** Sluit de aron en schuif het parochet weer dicht op teken van de gabaj. Ga daarna naar je plaats terug.

Hotsa'a wehachnasa | הוֹצֵאָה וְהִכְנָסָה

De Torarol uitnemen en (later) weer terugzetten

- blz 208** Schuif het parachot opzij en open de aron hakodesj bij wajehi binsoa. Kus de Torarollen met je tsitsiet. Neem de Torarol die je wordt aangewezen er uit en geef deze aan de chazan bij *baroech sjenatan Tora*. Sluit de aron hakodesj en loop achter de chazan en de rabbijn aan tot de bima. Ga daarna naar je plaats terug. Het vervolg van deze mitswa komt na het lajenen, bij het terugbrengen van de Torarol.
- blz 235** Open de aron hakodesj weer bij *mizmor ledawied*. Neem de Torarol over van de chazan. Zet de Torarol terug in de aron hakodesj. Blijf naast de aron staan.
- blz 236** Sluit de aron na *chadeesj jameenoe kekedem* en schuif het parochet dicht. Ga daarna naar je plaats terug.

Hagbaha | הַגְּבָהָה

het opheffen en tonen van de Torarol

- blz 215** Til de opengerolde Torarol op volgens de instructie van de gabaj en toon die aan de aanwezigen. Ga daarna op de bank van de bima zitten en houd het sefer Tora vast terwijl degene die de mitswa 'gelila' heeft het dichtrolt. Blijf bij het sefer Tora (houd het vast, of zet het neer op een aangewezen plaats op de bima).
- blz 234** Geef vóór het woord *jehalaloe* de Torarol aan de chazan. Loop samen met de overige aanwezigen op de bima achter de chazan aan en begeleid de Torarol naar de aron hakodesj. Ga daarna naar je plaats terug.



moesaf

מוֹסָף

Moesaf betekent ‘toevoeging’. Het is een extra gedeelte voor de dienst van sjabbat en bijzondere dagen. Eigenlijk is moesaf een sjoeldienst op zich. Vandaar dat je er elementen in hoort of ziet, die je daarnet ook in sjachariat tegen bent gekomen.

Net als bij de overige sjoeldiensten vormt de amida de kern. De eerste en de laatste drie van de in totaal zeven berachot zijn steeds dezelfde. Het onderwerp van de vierde beracha is telkens sjabbat, maar met een wisselend thema. In de amida van moesaf gaat de vierde beracha over de offers, die op sjabbat in het beet hamikdasj in Jeroesjalajiem werden gebracht.

Meestal werden dieren geofferd, bijvoorbeeld een schaap of een duif. Maar er waren ook offers bestaande uit wijn, olie en meel.


In de tijd van de tempel was het brengen van een offer een bijzondere spirituele ervaring. De sidoer verwijst op verschillende plaatsen naar de *avoda*, de offerdienst. Dit herinnert ons aan vroeger dagen en geeft hoop op de herbouw van het beet hamikdasj.

De dagelijkse gebeden vallen samen met de tijdstippen waarop vroeger de *avoda* plaatsvond. De Joodse geleerden noemen gebed *avoda sjebalev*, de ‘dienst van het hart’. In onze tijd is tefila een belangrijke manier om je dichterbij Hakadosj Baroech Hoe te voelen. Velen ervaren de stilte tijdens de amida als een bijzonder moment daarvoor.

Na de amida volgen nog afsluitende gebeden en daarna is de dienst afgelopen. Meestal is er dan een gezellige kidoesj met drank en allerlei hapjes, om het spirituele met het aardse te combineren.



Tijdens moesaf staat de chazan voor de amoed, de lessenaar.

עַל הַנְּסִיִּים, וְעַל הַפְּרָקָן	Al hanisiem , weal haporkan	
וְעַל הַגְּבוּרוֹת	weal hagevoerot	
וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַמְּלַחְמוֹת	weal hatesjoe'ot weal hamilchamot	
שְׁעֵשִׂית לְאַבוֹתֵינוּ	sje'asieta la'avoteenoe	
בְּיָמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה.	bajamiem haheem bazeman haze.	
בִּימֵי מַתִּיתְיָהוּ בֶן יוֹחָנָן	Bimee Matitjahoe ben Jochanan	
כֹּהֵן גָּדוֹל חֲשֻׁמוֹנֵי וּבְנָיו	koheen gadol Chasjmonaj oevanaw	
כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יוֹן הַרְשָׁעָה	kesje'amda malchoet Javan haresja'a	
עַל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל	al amcha Jisraeel	
לְהַשְׁכִּיחַם תּוֹרַתְךָ	lehasjkicham toratecha	
וּלְהַעֲבִירָם מִחֻקֵּי רְצוֹנָךְ.	oeleha'aviram meechoekee retsonecha.	

'... en ze stelden de acht dagen van het Chanoekafeest in om U te danken en lofliederen voor U te zingen'

★ **Al hanisiem** – 'vanwege de wonderen' is een dankgebed dat op Chanoeka en Poeriem (dat nooit op sjabbat valt) wordt ingevoegd in de amida en het bensjen na de maaltijd. We danken God voor de wonderen die Hij op deze dagen heeft verricht. Al hanisiem geeft een korte samenvatting van de geschiedenis van Chanoeka en eindigt met 'ter herinnering hieraan vieren we ieder jaar acht dagen lang het Chanoekafeest, om U te danken'.

INHOUDSOPGAVE

WELKOM SJABBAT	4
aansteken sjabbatkaarsen	4
sjalom aleechem	6
eesjet chajiel	8
kinderzegen	11
RONDON DE MAALTIJDEN	13
kidoesj van vrijdagavond	13
kidoesj van sjabbatochtend	16
netilat jadajiem (handen wassen)	18
moutse maken (beracha over brood)	20
zemirot (sjabbatliederen)	22
bensjen	60
AFSCHEID VAN SJABBAT	86
havdala	86
hamavdiel	90

UITSPRAAK

- | | |
|-------------------------------------|---------------------------------|
| ⊖ uitspreken als a | e uitspreken als de e in hek |
| ⊖ uitspreken als o | e uitspreken als de e in de |
| ch uitspreken als de ch in nacht | ee uitspreken als de ee in zee |
| g uitspreken als de g in grapefruit | <u>me</u> hier valt de klemtoon |



Sjabbatkaarsen zijn het meest bekende en krachtigste symbool van sjabbat. En dat is niet voor niets. Iedere week gebeurt er door die twee vlammetjes een klein wonder. Je voelt koningin sjabbat als het ware je huis binnenkomen, met daarbij alle warmte, vreugde en rust van sjabbat.

Meestal worden twee sjabbatkaarsen aangestoken. Dit verwijst naar de twee manieren waarop de mitswa van sjabbat wordt genoemd in de *aseret hadibrot*, de tien geboden. In Sjemot 20:8 staat: *zachor et jom hasjabbat*, gedenk de sjabbat. Dit wil zeggen: doe op sjabbat speciale dingen die je op andere dagen niet doet, bijvoorbeeld sjabbatkaarsen aansteken. In Devariem 5:12 staat *sjamor et jom hasjabbat*, houd je aan de sjabbat. Hiermee wordt bedoeld: doe geen werkzaamheden die je op andere dagen wel doet, maar die niet bij de sfeer van sjabbat passen. Door het ene te doen en het andere juist te laten ben je je nog beter bewust van het verschil tussen sjabbat en de overige dagen.

Een andere traditie is om meer dan twee kaarsen aan te steken (denk aan de sjabbatlampen met zeven lichtjes, die je soms in musea ziet).

Gewoonlijk steekt de vrouw des huizes de sjabbatkaarsen aan, maar mannen mogen deze mitswa ook doen, bijvoorbeeld als er geen vrouw aanwezig is of een vrouw niet in staat is om de kaarsen aan te steken. In sommige families is het gewoonte dat meisjes zelf ook sjabbatkaarsen aansteken.

Zet van te voren de kaarsen klaar op een plek waar je ze goed kunt zien als je straks rond de sjabbattafel zit. In plaats van kaarsen kun je ook waxinelichtjes gebruiken. Heb je (jonge) kinderen? Betrek ze dan bij het aansteken. Laat ze de kaarsen klaarzetten, de lucifer uitblazen en samen met jou de beracha zeggen.

Velen ervaren het aansteken van de sjabbatkaarsen als een mooi spiritueel moment. Gebruik het om even in jezelf te keren en stil te staan bij al wat je dierbaar is.



 Vervolgens zegt iedereen wat van toepassing is (zacht) voor zichzelf.

mijzelf

אוֹתִי oti

en mijn vrouw

וְאֵת אִשְׁתִּי weet iesjti

en mijn man

וְאֵת בְּעָלִי weet ba'li

en mijn kind(eren)

וְאֵת זְרַעִי weet zar'i

en mijn vader, mijn leraar

וְאֵת אָבִי מוֹרִי weet avi mori

en mijn moeder, mijn lerares

וְאֵת אִמִּי מוֹרְתִי weet imi morati

bij twee personen of meer:

וְאֵת כָּל הַמְּסֻבִּין כָּאֵן weet kol hamesoebien kan

אוֹתָנוּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ otanoe weet kol asjer lanoe

כְּמוֹ שְׁנֵיתְבָּרְכוֹ אַבּוֹתֵינוּ kemo sjenitbarechoe avoteenoe

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב Avraham, Jitschak weja'akov

בְּכָל, מִכָּל, כָּל bakol, mikol, kol

כֵּן יְבָרֶךְ אוֹתָנוּ כְּלָנוּ יַחַד ken jevareech otanoe koelanoe jachad

בְּבִרְכָּה שְׁלֵמָה וְנֹאמַר אָמֵן. bivracha sjeleema wenomar ameen.



COLOFON

Samenstelling en tekstdesign

Henny van het Hoofd

Redactie Nederlandse tekst

Helena Bouscher

Anna Lems-Snoei

Eindredactie

Ruben Vis

Rabbijn Raphael Evers

Henny van het Hoofd

Grafische vormgeving

Suzan Breedveld

Illustraties

Marchien Mayer

Productie-assistent

Fré Dusseljee

Drukwerk

Proost, Turnhout, België

Een uitgave van het

Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap

2013 / 5774

In opdracht van

Stichting ter Bevordering van het

Welzijn der Joden in Nederland 'Jad Achat'